

Exempelsamling skolors beredskapsarbete - Fokus PDV och säkerhetssystem

Förord

FoU-fonden för kommunernas fastighetsfrågor, även kallad Kommunfonden, är en forsknings- och utvecklingsfond med över hälften av Sveriges kommuner som medlemmar. Fonden riktar sig till alla som arbetar med eller använder kommunala lokaler, och har som syfte att bidra med kunskap, inspiration och vägledning i frågor som rör fastigheter och lokalförsörjning.

Under våden 2024 genomförde Kommunfonden ett seminarium med fokus på säkerhet i skolmiljöer, särskilt kopplat till utbildning i pågående dödligt våld (PDV) och trygghets- och säkerhetssystem. Denna rapport bygger vidare från seminariet med syftet att samla in och sprida fler lärande exempel från medlemskommunerna, samt att identifiera gemensamma utmaningar och lärdomar.

Rapporten bygger på enkätsvar från 76 medlemskommuner och belyser tekniska lösningar, organisatoriska förutsättningar och vikten av utbildning och rutiner för att skapa trygghet i skolmiljön. Särskild vikt har lagts vid att lyfta fram variationer i kommunernas förutsättningar och behov, samt att ge exempel på hur dessa utmaningar kan hanteras. Vi vill tacka alla medlemskommuner som svarat på enkäten och särskilt Göteborgs stad, Höganäs kommun, Karlstad kommun, Kiruna kommun och SISAB (Skolfastigheter i Stockholm) som tagit sig tid att svara på de fördjupade frågorna.

Ambitionen är att skriften ska ge stöd, inspiration och vägledning till kommuner i detta viktiga arbete.

Utredare i projektet har varit Marcus Hansson och Frida Stenqvist Andreasson från Sweco. Styrgruppen har bestått av Niklas Sundqvist, Falu kommun, Ulf Jonsson, Linköpings kommun och Wolfgang Friedh, Kalmar kommun. Saija Thacker, Sveriges Kommuner och Regioner, har varit projektledare.

Stockholm oktober 2025

Patrik Jakobsson	Peter Haglund
Avdelningschef	Sektionschef
<i>Avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad</i>	

Innehåll

Exempelsamling skolors beredskapsarbete - Fokus PDV och säkerhetssystem	1
Förord	2
Innehåll	3
Sammanfattning.....	5
Tidigare seminarium	5
Projektet	5
Säkerhetssystem i skolmiljö.....	7
Säkerhetsappar.....	8
Kameraövervakning	8
Systemsamordning och kompatibilitet	8
Anpassning till lokal	8
Kunskap och rutiner för användning av säkerhetssystem	9
PDV-utbildning	9
Periodicitet.....	10
Vem ska utbildas.....	10
Intern utbildare eller extern leverantör	10
Tydlig kommunikation om syftet med att utbilda i PDV.....	11
Metod	12
Säkerhetssystem i skolmiljö.....	13
Kameraövervakning	14
Systemsamordning och kompatibilitet	14
Säkerhetsappar.....	16
Anpassning till lokal	17
Kunskap och rutiner för användning av säkerhetssystem	18
PDV utbildning	20
Periodicitet	21
Vilka ska utbildas?.....	21

Intern utbildare eller extern leverantör	23
Tydlig kommunikation om syftet med att utbilda i PDV	24
Slutsatser	26
Hänvisningar	28
Publikationer	28
Hemsidor	28
Lagar	28

Sammanfattning

Tidigare seminarium

I mitten av april 2024 genomförde Kommunfonden ett seminarium om säkerhet i skolor. Under seminariet fokuserades på säkerhetssystem som larm och passersystem i byggnaderna, men också hur personal och elever ska agera vid en händelse.

Vid seminariet delade representanter från finska undervisnings- och kulturministeriet, Finlands Utbildningsstyrelse, Göteborgs grundskoleförvaltning och SISAB (Skolfastigheter i Stockholm AB) med sig av erfarenheter av det arbete de gjort för att förbättra säkerhet i skolor. Läs mer i Kommunfondens rapport [Säkerhet i skolor – Sammanställning från seminarium](#)¹

Föreläsarnas sammanfattande slutsatser under seminariet var:

- En skola som medvetet är byggd för säkerhet i vardagen är också säker i en kris. Det är därför viktigt att dessa aspekter beaktas vid design och planering av skolbyggnader, utan att påverka slutresultatet i att byggnaderna är till för pedagogiskt arbete.
- Tekniken är en möjliggörare, men det som är viktigast är hur människorna i lokalerna agerar.
- Omvärldsbevakning är viktig för att anpassa insatser efter det som händer runt omkring oss

Projektet

Efter seminariet startade Kommunfonden ett projekt med avsikten att samla fler exempel och erfarenheter från medlemskommunerna gällande säkerhet i skolor. Avsikten var att hitta lärande exempel gällande de områden som belystes vid seminariet 2024; Pågående dödligt våld, PDV, och säkerhetssystem.

¹ Säkerhet i skolor Sammanfattning från seminarium FoU-fonden för kommunernas fastighetsfrågor – Sveriges Kommuner och Regioner, 2024 ISBN:978-91-8047-288-3

PDV, är ett begrepp som används för att beskriva våldshandlingar i publik miljö, oavsett var i samhället det sker. ”Det finns ingen kort definition av vad som är en PDV-händelse. Begreppet omfattar ett spektrum av händelser, där det gemensamma består i att en eller flera gärningspersoner utsätter allmänheten för ett livsfarligt våld”². MSB använder begreppet skolattack eller grovt våld i skolmiljö³, när de beskriver en pågående våldshandling i en skola. Vi har ändå valt att använda begreppet PDV i denna rapport då det är ett vedertaget begrepp som används i de utbildningar som ges i våra skolor idag.

Under våren 2025 skickades en enkät ut till samtliga medlemskommuner. I enkäten ställdes frågor om säkerhetsinstallationer och genomförd PDV-utbildning. Målgruppen för enkäten var verksamhetsrepresentanter för skolor och tjänstepersoner inom kommunernas fastighetsorganisationer. Utifrån de svar som skickades in valdes ett antal kommuner ut för en djupenkät gällande säkerhetsinstallationer respektive PDV-utbildning. Rapporten bygger på svaren från enkäten.

Under arbetet med denna publikation gjordes förändringar i gällande skollag, dessa lagförändringar trädde i kraft den 1 juli 2025. Tillägget heter ”Säkerhetsarbete i brottsförebyggande syfte”. I kapitel 6 a 3§ Beredskap för allvarliga våldssituationer och hot om allvarliga våldssituationer står att huvudman för skolan ska tillse att det finns beredskapsplaner för allvarlig våldssituation och att det bedrivs löpande arbete för att säkerställa en beredskap för att hantera allvarliga våldshändelser och hot.⁴ I 4§ Tillträde till förskole- eller skolenheten står att ”Huvudmannen ska se till att det vidtas åtgärder för att obehöriga personer inte ska ges tillträde till enheten under tid när verksamheten pågår.” Då lagförändringen trätt i kraft under året, är det ännu inte klart hur texten ska tolkas, men det är tydligt att två av de områden som

² Vägledning – samverkan vid pågående dödligt våld i publik miljö. Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap ISBN 978-91-7383-821-4 sida 5

³ Våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan, Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap ISBN 978-91-7927-510-5

⁴ Skollag (2010:800) SFS nr: 2010:800, kap 6a [Skollag \(2010:800\) | Sveriges riksdag](#)

utbildningsdepartementet kräver att kommunerna jobbar än mer med är de två som detta projekt fokuserat på.

Alla kommuner kan inte organisera arbetet med dessa frågor lika. Det finns stora skillnader i hur det går att samordna styrning av arbetet, utifrån organisation, antal fastigheter med förskole- och skolverksamhet och storleken på kommunen. Det som fungerar i en liten kommun kan vara svårt för en större att genomföra. I en större kommun finns å andra sidan resurser som inte alltid finns i en mindre. En lärdom är därför att det är viktigt att anpassa planerna efter de förutsättningar som finns.

En gemensam punkt från svaren gällande både PDV och säkerhets- och trygghetssystem är behovet av utbildning och att den görs periodiskt. Utbildning i PDV är mer självklart, men det är tydligt att de tekniska system som installeras för att stödja medarbetare vid en händelse med pågående våld, också kräver utbildning. Ny teknik upplevs ibland som svår och många vågar inte testa den, därför är det viktigt att medarbetare får prova i en miljö där det inte gör något om det går fel.

En av medlemskommunerna konstaterar att: ”Både de tekniska säkerhetshöjande åtgärderna och PDV-utbildningar är till nytta för skolor, men man behöver vara medveten om att det är en säkerhetshöjande åtgärd/riskminimering, dock ej riskeliminering.”

Säkerhetssystem i skolmiljö

Tekniska säkerhetssystem är viktiga men måste kompletteras med tydliga rutiner, utbildning och övning för att skapa verklig trygghet. Kostnad och administrativa utmaningar måste vägas mot nyttan. Det finns stora skillnader mellan kommuner där varje verksamhets unika behov och förutsättningar avgör den bästa lösningen.

Resultatet visar att de flesta säkerhetssystem som larm- och passersystem installerades för 5–10 år sedan, medan brandlarm funnits längre och kameror samt säkerhetsappar är nyare tillskott.

Säkerhetsappar

Användandet av appar varierar – vissa kommuner är positiva, andra mer tveksamma. Appar används främst för snabb spridning av information och dokumentåtkomst.

Utmaningen hos kommuner som använder appar har varit att få medarbetare att använda apparna och vissa tekniska problem.

Kameraövervakning

En viktig förändring skedde den 1 april 2025 i kameralagen då tillståndsansökan togs bort och den som vill installera kameraövervakning istället själv ska ta hänsyn till integritet, riskbedömning med mera. Kameraövervakning införs i skolor främst för att förebygga skadegörelse och anlagda bränder.

Utmaningen är att lagen tillåter kameraövervakning av fastigheternas fasader och två meter ut från fasaden, övriga utrymmer kräver fortfarande tillstånd från Integritetsskyddsmyndigheten, IMY.

Systemsamordning och kompatibilitet

Kommunerna har många olika system som ibland inte samarbetar, och kraven på lokalerna kan ibland vara svåra att kombinera. Lokalerna ska ha förutsättningar för inrymning, utrymning, de ska vara tillgänglig för dem som ska vistas där och låsta för andra personer. Lokalanpassning är viktig eftersom skolornas utformning och organisation kan skiljer sig åt. Det kan därför vara en utmaning att skapa en samordning av rutiner och att lägga systemansvar och kompetens hos en central funktion.

Enkätsvaren visar att det är viktigt att ”passa på” att skapa standarder att utgå från i samband med om- och nybyggnation. Det är framför allt i nybyggda skolor kommunerna beskriver lösningar med system som samordnats så att de fyller alla krav.

Anpassning till lokal

Att anpassa säkerhetslösningarna efter varje skola är centralt. Här styr byggnadens utformning och verksamhetens behov. Säkerhetssystemens effektivitet är beroende av anpassning till byggnaden och användarvänlighet för personalen. Vid nybyggnation ges bästa möjligheten att integrera

säkerhetssystem och rutiner redan från början, vilket understödjer slutsatsen från Kommunfondens seminarium 2024: "En skola som medvetet är byggd för säkerhet i vardagen är också säker i en kris."⁵

Kommunerna lyfter svårigheten att införa gemensamma säkerhetslösningar eftersom byggnaderna varierar stort i utformning och personalens tillgång till och kunskap om digitala verktyg skiljer sig åt. De bästa exemplen kommer från de kommuner som byggt nytt, där säkerhetsaspekterna kunnat integreras från början.

Kunskap och rutiner för användning av säkerhetssystem

Att installera säkerhetssystem, appar och använda olika tekniska lösningar är en viktig del för att skapa tryggare skolor, men det räcker inte. För att systemen ska göra verklig nytta och bidra till trygghet krävs även tydliga rutiner kring användning, samt praktisk övning och kunskap om hantering av systemen.

Det finns risk för felanvändning av tekniska lösningar som exempelvis nedlåsning om inte rutiner och kunskap är på plats. Om det inte finns en förståelse för användningen så är risken att medarbetare istället skapar situationer. Det finns också en utmaning i att prata om säkerhetssystem. Medan de flesta känner ökad trygghet, väcker diskussioner och övningar också oro hos vissa, eftersom det påminner om potentiella hot och kan väcka tidigare upplevelser till liv.

PDV-utbildning

PDV-utbildning ses numer som en viktig del av skolans arbete i de flesta kommuner. Utbildningen syftar både till att skapa beredskap, upptäcka riskbeteenden och förebygga våld. Även här visar enkätsvaren att kommunerna har olika förutsättningar för att genomföra utbildningar. Det är viktigt att ha en tydlig och anpassad plan för utbildningarna; Vem utbildar? Vem utbildas? Hur ofta? Ska det vara teoretiskt, praktiskt eller båda delar? Vilket är syftet? Vem ansvarar för att initiera utbildning? Ska den samordnas centralt, eller ansvarar rektor själv? Detta är aspekter som bör beaktas.

⁵ Säkerhet i skolor Sammanfattning från seminarium FoU-fonden för kommunernas fastighetsfrågor – Sveriges Kommuner och Regioner, 2024 ISBN:978-91-8047-288-3 sid 7

Vikten av att också utbilda medarbetarna i säkerhetssystem som en del av PDV-utbildning lyfts i flera enkätsvar. Det är viktigt att förebygga otrygghet kring användning och om det inte finns en förståelse för funktionerna och hur de ska användas så är risken att medarbetare väljer att inte använda dem eller använder dem fel.

Periodicitet

Utbildning är färskvara, repetition och praktiska övningar krävs för att skapa trygghet i arbetsmoment som utförs sällan. I enkätsvaren lyfts brandövningar som exempel, PDV-utbildning bör integreras lika naturligt som brandövningar i säkerhetsarbetet framåt. Flera kommuner har infört PDV-utbildning som en del av sitt systematiska arbetsmiljöarbete, SAM, och lagt det som en del av sitt SAM-årshjul.

Vem ska utbildas

Utbildning av rektorer och lärare ses som självklart, men en utbildning av övriga medarbetare varierar mellan kommuner. Vissa kommuner inkluderar förskolor, andra fokuserar på högstadiet och gymnasiet. Utbildning ges i vissa fall till både personal och äldre elever. Andra enkätsvar påpekar att servicepersonal och elevhälsa är viktiga målgrupper för utbildning, både för att de vistas i samma miljö och för att de är viktiga i det förebyggande arbetet med att identifiera riskbeteenden. Rekommendationen från MSB är inkludera elevhälsa, servicepersonal och elever i utbildningsinsatser. De rekommenderar också att externa leverantörer som vistas ofta i lokalerna ska utbildas.⁶

Intern utbildare eller extern leverantör

Utbildning är kostsamt gällande både tid och ekonomi. Enkätsvaren visar tydligt att kommunens storlek och organisering påverkar detta val. Lösningen behöver anpassas efter kommunens särskilda förutsättningar. Av svaren kan utläsas att stora kommuner har svårare att utbilda i egen regi och därför anlitar externa aktörer. Mindre kommuner utbildar oftare i egen regi. Flera kommuner svarar

⁶ Våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan - En vägledning för skolläring och säkerhetsansvariga, ISBN: 978-91-7927-510-5 kap 8.1

att de håller utbildning i egen regi, men tillsammans med kommunpolis, eller att de tagit in en föreläsare i ämnet vid något utbildningstillfälle.

Tydlig kommunikation om syftet med att utbilda i PDV

Det är viktigt att utbildningen tidigt beskriver syftet med att utbilda i ämnet. Detta för att deltagarna ska kunna ta till sig innehållet på rätt sätt. Utbildningen kan både skapa ökad trygghet och handlingsberedskap, men också väcka rädsla och oro, särskilt hos personer med tidigare erfarenheter. Syftet med att hålla dessa utbildningar är ju att skapa medvetenhet och ge förutsättningar för att både agera vid en hotsituation och att ge verktyg för att upptäcka riskbeteenden i tid. Organisationen behöver också vara förberedd på att deltagare kan reagera känslomässigt och ha resurser för att hantera dessa reaktioner på ett bra sätt.

Metod

Under våren 2025 skickades en kvantitativ enkät ut till Kommunfondens medlemskommuner. Enkätens frågor berör de två områden som lyftes i Kommunfondens seminarium om säkerhet i skolor 2024⁷; utbildning inom PDV respektive säkerhetssystem. Totalt inkom 96 svar från 76 av medlemskommunerna. Utifrån resultatet på enkäterna valdes fem svarande ut inom respektive område ut till en fördjupande enkät. Av dessa utvalda kommuner har Höganäs och Göteborg återkommit med svar på frågor gällande utbildning i PDV och Göteborg, SISAB, Kiruna och Karlstad gällande säkerhetssystem.

Svarande är skolchefer, strateger, verksamhetsutvecklare och säkerhetsansvariga. Vissa kommuner har skickat ett samordnat svar, andra har skickat flera där rektorerna för olika enheter fått lämna sina svar. Ibland har skolor och förskolor tagits med, i andra svar är det endast gymnasieskola och vuxenutbildning som belysts. Här har den svarande haft olika kunskap om säkerhetssystem och verksamheten, vilket också avspeglar sig i svaren.

I denna skrift presenteras gemensamma utmaningar som framkommit och lärande exempel på hur de hanterats. Dessa exempel är hämtade från de inlämnade enkätsvar vi fått, både den korta och den fördjupade, samt samtal med vissa av de som svarat på de fördjupade enkäterna.

⁷ Säkerhet i skolor Sammanfattning från seminarium FoU-fonden för kommunernas fastighetsfrågor – Sveriges Kommuner och Regioner, 2024 ISBN:978-91-8047-288-3

Säkerhetssystem i skolmiljö

Resultaten i enkätsvaren visar att säkerhetssystem generellt sett har införts för 5–10 år sedan. Vissa system har funnits ännu längre, till exempel brandlarm. Det är viktigt att det finns både system och rutiner kring användning av systemen för att skapa den trygghet som avses. Flera kommuner som uppger att de inte är nöjda med säkerhetssystem skriver att det inte finns klara rutiner kring dem.

Andra påpekar vikten av kunskap hos medarbetarna i skolan för att kunna hantera en situation rätt.

Appar och kameror har installerats de senaste två åren i majoriteten av de kommuner som anger att de har dessa system. Kameror anges av många ha installerats på grund av anlagda bränder och skadegörelse, apparna som ett komplement för att snabbt kunna sprida information om en pågående händelse.

Det är svårt att hitta en kommungemensam riktlinje kring säkerhetssystem. Enkätsvaren visar att utmaningen är att det är så olika förutsättningar i kommunernas lokaler. En storstadskommun beskriver utmaningen så här:

”I slutändan är det svårt att ge ett samordnat svar då det är verksamhetens förutsättningar som avgör behovet, både lokalens utformning, vilken typ av verksamhet som ska vara i lokalen och medarbetarnas förutsättningar.”

Säkerhetssystem är dyrt, många svarande ger lågt betyg för kostnad för säkerhetskomponenter. Det finns olika tankar om vad som valts och varför. Det som skiljer sig mest är kameraövervakning och användning av appar. Där visar enkätsvaren att medlemskommunerna valt olika vägar.

Vissa kommuner har låsta skolor och förskolor där kod eller tagg lämnas till vårdnadshavare och medarbetare har tagg/passerkort. Flera kommuner uppger att elever i gymnasium och vuxenutbildningar har egna passerkort för att stärka skolans skydd. Detta kräver administration och registervård.

I samband med ny- och ombyggnation uppger flera kommuner att de byggt på ett sådant sätt att exempelvis inrymning är med i planering. Andra kommuner uppger att de planerar för nya inpasseringssystem och förändringar i larmning.

Kameraövervakning

Kameraövervakning görs idag av flera kommuner för att skapa trygghet och förebygga skadegörelse och bränder. Det har tidigare krävts tillstånd för att få kameraövervaka byggnader, den 1 april 2025 förändrades kamerabevakningslagen⁸ ⁹. Denna förändring innebär bland annat att varje verksamhet själv gör en bedömning av lämpligheten att övervaka med kameror. Bedömningen görs enligt modell från Intressemyndighetens, IMY. Ett av de områden IMY anger som ”platser med generell bevakningsintresse” är ”fasader och områden två meter ut från fasader på skolor.”¹⁰

Flera kommuner beskriver att de sedan ett par år har kameraövervakning på alla eller några av sina skolor. Flera kommuner anger att det finns planer för utökning av antalet kameror på skolfastigheterna.

”Den utvändiga kamerabevakningen syftar i grunden till att förebygga skadegörelse utanför verksamhetstid, men har säkerhets- och trygghetshöjande påverkan under övriga tider. Kamerabevakning sker idag på vissa av kommunens skolor, men planen är att samtliga skolor ska utrustas.”

Lärdomarna är att det sedan 1 april 2025 är lättare att lösa kameraövervakning av skalskydd på fastigheter. Däremot kräver övervakning inomhus tillstånd som tidigare. Kameraövervakning ger minskad åverkan på fastigheterna och skapar trygghet på skolområdet, både under öppettid och när skolan är stängd.

Systemsamordning och kompatibilitet

I skolfastigheter är det många system och lagkrav som måste samordnas. Det kan vara svårt för verksamheterna att avgöra hur samordningen av detta ska göras på rätt sätt. Dessutom har skolfastigheter idag många system som måste samexistera och klara av att kommunicera med varandra. En trygg miljö måste klara av inrymning vid en potentiell våldshandling och utrymning vid brand, den ska vara tillgänglig och frångänglig, men bara för de personer som ska

⁸ [Kamerabevakningslag \(2018:1200\) | Sveriges riksdag](#)

⁹ <https://www.imy.se/verksamhet/kamerabevakning/nya-kameraregler-fran-den-1-april/>

¹⁰ <https://www.imy.se/verksamhet/kamerabevakning/bedoma-om-kamerabevakning-ar-tillaten/steg-4/>

vistas i lokalen. Fastigheterna har dessutom olika utformning vilket ytterligare ökar behov av anpassning. Systemen moderniseras och kan numer också användas för att förhindra följderna av våldsamma händelser. För att hitta rätt lösningar kring detta krävs förståelse både för verksamhetens behov, fastighetens förutsättningar och lagar och standarder kring både fastighetsfrågor och skolverksamhet. Hur löser vi detta på ett bra sätt?

I mindre kommuner finns större möjlighet att välja samma system för samtliga enheter. I det större kommunerna är det en utmaning att samordna system så att de kan ”prata” med varandra. Det skapar till exempel den utmaning med dörrmiljöer som beskrevs av SISAB vid seminariet 2024. ”Dörren blir en viktig del i ett system såsom CCTV, inbrottslarm, utrymningslarm, brandlarmsystem, bokningssystem och service- och underhållssystem.”¹¹.

En större kommun beskriver sina utmaningar så här:

”Då säkerhetssystem har upphandlats under längre perioder och upphandlingen har gjorts lokalt efter lokala behov, så har detta medfört att vi i dagsläget har flera olika system på våra skolor. Ett och samma system samt central styrning vore det optimala, istället för flera olika system.”

När nya installationer, nya lagkrav och standarder införs så krävs förståelse både för verksamhetens behov och fastighetens förutsättningar för att hitta rätt lösningar. Det kräver kunskap om en alltmer komplext samordnad miljö. Det märks i några av enkätsvaren där verksamheten och den som planerat inte verkar synkroniserade. Här behöver varje kommun ta ställning till vem som planerar och hur det samordnas inom kommunen. En kommun beskriver problemet så här:

”Vi ser många händelser i närtid, där verksamheten inte riktigt vet hur de ska bedriva inrymning, utrymning och utestängning och samtidigt tillgodose tillgänglighets-, frångänglighets- och brandskyddskrav. Detta i samspel med de tekniska systemen.”

¹¹ Säkerhet i skolor Sammanfattning från seminarium FoU-fonden för kommunernas fastighetsfrågor – Sveriges Kommuner och Regioner, 2024 sid 16

Ibland är det inte så komplext som i tidigare svar, ibland finns en enkel lösning i de system som redan finns. En kommun beskriver en väg att lösa två uppgifter i samma system, detta löstes i samband med utbyte av en skolas brandlarm:

”Vi ställde egentligen kraven på brand- och utrymningslarm, men där vi numer kör ut andra meddelanden vid inrymning.”

Lärdomarna här är att aktivt försöka minimera antalet system som finns i kommunen. Då finns bättre förutsättningar för att få system som kan prata med varandra och dessutom en bättre möjlighet för centrala funktioner i organisationen att stötta med systemkunskap, omvärldsbevakning och utbildning. De kommuner som lyckats göra större förändring, anger i sina svar att de har gjort detta i samband med större nybyggnationer eller utbyten av anläggningar till exempel brandlarm. Det är då av stor vikt att försöka tillse att få in säkerhetsaspekterna redan vid utformning av nya skolbyggnader. Det är också viktigt att ha en strategi kring vem som äger besluten om installationer av säkerhetssystem, är det verksamheten eller en central funktion som till exempel fastighets- eller säkerhetsenhet. Oavsett vilket val kommunen gör krävs att beslutsfattaren har förståelse för helheten.

Säkerhetsappar

Appar är en nyare typ av säkerhetslösning. De finns idag ett ökande antal företag som säljer applösningar för skolmiljö. De ger möjlighet till kommunikation, snabb åtkomst till vitala dokument, larmning, digitala möten, koppling till andra säkerhetssystem och så vidare. Denna marknad växer och kommer troligen att utvecklas snabbt. Några kommuner uttrycker tveksamhet till användningen av appar som verktyg över lag, andra kommuner skriver i sina enkätsvar att de har valt att köpa in säkerhetsappar. De beskriver att de idag använder dem för spridning av information vid akuta händelser och för att medarbetarna snabbt ska ha tillgång till viktig dokumentation.

”Vi använder ett system med app till vår personal ute på skolorna. Det är en åtgärd för att stärka säkerheten för såväl personal som elever. Det är smidigt, enkelt att använda ... Det finns olika möjligheter att koppla ihop med sms till vårdnadshavare/elever, skicka ut information till stora grupper, enkelt bygga grupper/undergrupper i systemet, går att använda till att förvara dokument såsom krisplaner/kontinuitetsplaner, kommunicera med, använda till/

dokumentera systematiskt brandskyddsarbete, systematiskt arbetsmiljöarbete, skapa redundanta rum för möte/kommunikation med t.ex. ledningsgrupp.”

”Vi har bl.a. införskaffat en säkerhetsapp för att snabbt kunna larma/informera om något allvarligt händer.”

Några kommuner uttrycker utmaningar med det system som köpts in. Svaret visar också på vikten av att utbilda medarbetarna i de verktyg som köpts in.

”Vi använder en larm-app. Vi har haft en del tekniska problem med appen och det har även varit svårt att få till en hög användargrad.”

De två kommuner som uttrycker att de är mycket nöjda med den app de använder, beskriver att de använder dem för spridning av information och för att medarbetare snabbt ska få åtkomst till styrdokument som är av vikt i akuta situationer. Utbudet av säkerhetsappar ökar, det är också en förhållandevis ny marknad. Om er kommun funderar på att använda en app, gör en analys av behov och utbud, så att det blir ett använt verktyg.

Anpassning till lokal

Medlemskommunernas skolor ligger i olika typer av lokaler. Vissa är fristående och kommunen har rådighet över hela fastigheten, andra utgör en del av en större fastighet. Att vara hyresgäst till en del av en fastighet ger utmaningar kring gemensamma utrymningsvägar, entréer och utomhusytor. Det är utmanande att ha likadana lösningar i alla lokaler även om kraven är desamma. Detta belyser några kommuner så här:

”Svårt beskriva miljöerna då det är så oerhört många olika fastigheter. Men, det är en knepig situation eftersom de flesta fastigheterna ligger ganska centralt och har många olika in- och utgångar, som används frekvent. Den nyaste gymnasieskolan – som har 2000 elever har endast två huvudingångar vilket underlättar ur en säkerhetssynvinkel.”

”Vi tittar på kommungemensam lösning men det är utmanande p.g.a. olika lokala förutsättningar såsom lokalernas utformning och personalens möjligheter att ha digitalt verktyg tillgängligt.”

Inom detta område kommer de goda exemplen från dem som haft möjligheten att bygga nytt. De har haft möjlighet att ta ett helhetsgrepp i arbetet och utforma

lokalerna på ett sätt där inrymning, utrymning, brandsäkerhet och säkerhetssystem samordnas.

”Här byggs det en del nytt p.g.a. samhällsomvandlingen och de nya fastigheterna möter upp önskemålen kring säkerhet bättre än i de gamla byggnaderna, bland annat gällande passagesystem och talande larmmöjligheter. Har en skola med talande inrymningslarm, ytterligare en med kombinerat brandlarm/talande inrymningslarm. Ytterligare investeringar är planerade framåt gällande larm och lås.”

”På nya skolan har vi inrymningszoner. Alltså klassrum som har passersystem, och en ”lockdown”-knapp... Från rummen finns också utrymningsvägar i händelse av att man ska fly vidare, eller om det börjar brinna. På nya förskolan har vi en ”lockdown”-knapp som kan låsa hela klimatskalet.”

Sammanfattningsvis är råden gällande anpassning av säkerhetssystem till lokalen att tidigt i om- och nybyggnadsprojekt ta med aspekterna in- och utrymning, tillgänglig- och frångänglighet samt att ta med de tekniska lösningar som finns utifrån så kallad lockdown, talande larm för inrymning och så vidare. Att planera för detta i ett tidigt stadium i byggprojektet ger förutsättningar att nå det som var en av konklusionerna i kommunfondens seminarium i april 2024:

”En skola som medvetet är byggd för säkerhet i vardagen också är säker i en kris.”¹²

Kunskap och rutiner för användning av säkerhetssystem

Att installera säkerhetssystem, appar och att ha tekniska lösningar är en del av processen för att skapa en tryggare och säkrare skola. Det krävs dock även rutiner och utbildning för att skapa en förståelse och medvetenhet om möjligheterna i systemen hos dem som arbetar i lokalen. När ska systemen användas och hur?

¹² Säkerhet i skolor Sammanfattning från seminarium FoU-fonden för kommunernas fastighetsfrågor – Sveriges Kommuner och Regioner, 2024 sid 7

”Vi har installerat tekniska lösningar som innebär nedlåsning av skolor, denna åtgärd är kostsam och kräver kunskap över när det är lämpligt att genomföra det innebär även risk för fel och nedlåsning när det ej är nödvändigt.”

”Flera skolor har taggsystem men idag finns inga klara rutiner om vad som ska gälla vid låsning och liknande.”

”Vid nybyggnationer införs säkerhetsplan för de tekniska systemen...”

Flera kommuner beskriver också att det är en balansgång att prata om säkerhets-system, för det skapar också oro inför vad som skulle kunna hända även om målet är att skapa trygghet och medvetenhet.

Lärdomarna utifrån enkätsvaren gällande kunskap och rutiner för säkerhets-system är att det är lika viktigt att ha rutiner kring användning av säkerhets-system och säkerhetsappar, som vi idag har rutiner kring t.ex. brandlarm. Det är också viktigt att sprida kunskap om lösningarna och att öva på användning av dem, precis som vi har rutinmässiga utrymningsövningar. Det krävs medvetenhet om när och hur systemen ska användas och de som arbetar i lokalerna måste våga och kunna använda systemen i en skarp situation för att de ska göra nytta och skapa trygghet.

PDV-utbildning

Att utbilda inom PDV är ett relativt nytt ämne. Majoriteten av de kommuner som svarat på enkäten anger att de utförts utbildning inom PDV under senaste två åren. Endast ett fåtal kommuner uppger att de påbörjat detta tidigare. Det finns en stor spridning i svaren gällande kring hur kommunen valt gällande frågeställningarna; Vem ska utbildas? Vem ska hålla och planera utbildningen? Hålls utbildning internt eller av extern leverantör? Vilket material utgår utbildningen ifrån? Hur ofta ska utbildning inom PDV genomföras? Ska utbildningen vara teoretisk eller praktisk? Vilka reaktioner väcker utbildningen och hur ska reaktionerna omhändertas?

Ett område som lyfts både i enkätsvar gällande PDV och säkerhetssystem i skolmiljö är utmaningen och möjligheten att samordna utbildning PDV med utbildning om de tekniska system som finns. En kommun skriver att de kopplat sin PDV-utbildning till de tekniska system som finns tillgängliga.

”PDV-utbildningen hanterar vi internt i kommunen och utgår ifrån strategin fly, sök skydd och larma sedan kopplar vi den till våra tekniska möjligheter för att öka kunskap och förståelsen för dessa system.”

Enkätsvaren speglar både att området är förhållandevis nytt och att kommunerna har olika förutsättningar utifrån bland annat storlek och organisering. MSB och Center mot våldsbejakande extremism¹³ har stödmaterial för utbildning inom PDV i skolmiljö och förebyggande arbete. Detta material uppger flertalet kommuner som själva håller utbildningar att de lutar sig emot.

MSB:s material ”Våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan”¹⁴ innehåller ett helt kapitel om övning, som kan ge stöd framåt i utveckling av utbildning.

¹³ <https://cve.se/operativt-stod/skolattack> , CVE, MSB, Skolverket

¹⁴ Våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan – En vägledning för skolläring och säkerhetsansvariga Publikationsnummer: MSB2188 –ISBN: 978-91-7927-510-5

Periodicitet

Utbildning är färskvara och vid varje förändring i system eller organisation behöver vi öva. För att skapa trygghet i arbetsmoment som inte görs frekvent så krävs repetition och att få pröva momentet själv.

”Precis som vi genomför brandövningar och brandutbildningar ska PDV-utbildningar vara en naturlig del av vårt systematiska säkerhetsarbete. Syftet är att öka vår beredskap och göra oss bättre förberedda om en allvarlig händelse skulle inträffa.”

Utbildning i PDV ska inte vara en engångsinsats utan behöver vara en levande fråga. Det finns några enkätsvar som belyser hur kommunen arbetar för att hålla ämnen PDV ständigt närvarande i arbetet med arbetsmiljö, beredskap och säkerhet. En kommun beskriver sin lösning så här:

”Vi har tagit fram en webutbildning utifrån PDV utbildningen för att hålla kunskapen vid liv, samt infört PDV-utbildning i vårt SAM-hjul.”

De goda exempel vi ser i enkätsvaren belyser att utbildning inom PDV behöver vara periodisk, precis på samma sätt som till exempel brandövningar. Ett sätt att lösa detta som lyfts i exemplen är att koppla PDV-utbildning till årshjulet för systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM). En annan lösning är att skapa en digital utbildning som repetitionsutbildning. På dessa sätt hålls frågan levande.

Vilka ska utbildas?

Att rektorer ska utbildas ses som självklart hos dem som utbildar, däremot skiljer det sig i hur man valt att utbilda resterande medarbetare. Vilka skolformer som inkluderas värderas också olika. Vissa kommuner ger utbildning även till förskolor, andra fokuserar på högstadium och gymnasieskola. En del i arbetet för att förebygga våldsamma situationer är att identifiera riskbeteenden. En kommun som jobbat länge med PDV-utbildning ser en effekt på just det.

”...utbildad, engagerad, trygg personal på skolan är av störstas vikt. Pedagoger, kost och städ samt vaktmästare är oerhört viktiga i detta...Här är en stor vinst i snabba vägar in.”

Några kommuner anger att de ger utbildning både till medarbetare och elever, framförallt elever som är äldre. Andra kommuner påminner om vikten av att

även utbilda servicepersonal och elevhälsan då detta också är kopplat till förebyggande arbete för att upptäcka personer med riskbeteende.

”Jag tror att vi i verksamheterna behöver jobba mer förebyggande kopplat till att bygga bättre relationer med elever, de som studerar, är brukare i kommunen. Min egen tolkning av att ha studerat de gärningspersoner som begår handlingarna är oftast personer som finns ”utanför”, haft ej godkända betyg, svårt att känna ett sammanhang i samhället. Så jag tror på att satsas på att arbeta relationsskapande, skapa långsiktiga planer för riskpersoner redan i tidig ålder.”

”Vi tar fram ett lektionsupplägg för servicepersonal, elevhälsa, pedagoger samt mentorer för den egna klassen... Detta bygger på MSB:s filmer och stödmaterial.”

”Många önskar att övningen även inkluderade elever – vilket den inte gjorde i detta fall... teoretisk- och praktisk PDV-övning bör ske återkommande för både elever och personal.”

Lärdomarna från detta avsnitt är att det är lätt att bara fokusera på rektorer, lärare och pedagoger i utbildningen, men även elever och andra personal-kategorier behöver denna kunskap för att kunna klara en krissituation på bästa sätt och för att snabbt kunna identifiera riskbeteenden. Vid Kommunfondens seminarium om säkerhet i skolor 2024, berättade utvecklingsledare på grundskoleförvaltningen Göteborgs Stad om effekterna av det upphandlade utbildningspaket som grundskolorna i staden fått tillgång till. En effekt är att: ”Socialtjänsten har återkopplat att de får in fler orosanmälningar nu jämfört med innan utbildningen genomfördes”¹⁵

Så planera in elevhälsa, servicepersonal och elever på utbildning. För att ge vägledning kring övning och utbildning för att förbereda för ett attentat, finns ett kapitel i skriften Våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan¹⁶ med råd

¹⁵ Säkerhet i skolor Sammanfattning från seminarium FoU-fonden för kommunernas fastighetsfrågor – Sveriges Kommuner och Regioner, 2024 sid 12

¹⁶ Våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan – En vägledning för skolläring och säkerhetsansvariga Publikationsnummer: MSB2188 –ISBN: 978-91-7927-510-5 Kapitel 8

kring utbildning, både för medarbetare och elever. Den hänvisar också till det utbildningsmaterial och de instruktionsfilmer som tagits fram av MSB och Polismyndigheten kring bland annat krisberedskap anpassat till barn i åldrarna 4–7 år, 6-10 år, 9-13 år och 12-16 år¹⁷

Intern utbildare eller extern leverantör

Här visar enkätsvaren åter skillnader bland annat utifrån den svarande kommunens storlek. En stor kommun med många skolor har svårare att leverera utbildning på rätt nivå med interna resurser till samtliga enheter, medan många mindre kommuner väljer att utbilda i egen regi, då finns en annan möjlighet att styra och anpassa innehållet och utbildningsformerna.

En svarande kommuns utbildningsförvaltning har ca 2500 medarbetare som jobbar på skolor med äldre elever samt språk- och vägledningscentrum. De har valt att upphandla sina utbildningar.

”Valet av utbildare gjordes genom offentlig upphandling utifrån fastställda kriterier, bland annat med krav på relevant kompetens och erfarenhet av PDV-utbildningar. Dessutom ställdes krav på att innehållet skulle kunna anpassa till verksamheten. Den upphandlade utbildningsanordnaren erbjuder både teoretiska och praktiska moment, så att varje skola beställer den typ av utbildning som bäst motsvarar det lokala behovet. Denna flexibilitet gör att utbildningen kan anpassas efter verksamhetens förutsättningar och erfarenhetsnivå.”

Det finns också kommuner som valt att digitalisera delar av utbildningen, då till exempel som repetition och som en del av introutbildning för nyanställda.

”Framtagen webbutbildning utgår från (PDV) utbildningen för att hålla kunskapen vid liv... samt för nyanställda.”

Den kommun som angett att de utbildat i PDV längst av alla svarande, har haft utbildningar i egen regi tillsammans med kommunpolis sedan 2014. Utbildningarna planeras och genomförs gemensamt av kommun och kommunpolisen.

¹⁷ [Skolmaterial | MSB](#)

”Utbildningarna startades 2014 och har utvecklats allt eftersom. Det vi ser som en stor vinst är det förebyggande arbetet i detta, där utbildad, engagerad, trygg personal på skolan är av störstas vikt. Pedagoger, kost och städ samt vaktmästare är oerhört viktiga i detta.”

Lärdomen här är att det är viktigt att göra en analys av behovet och tillgängliga resurser. Att utbilda många kostar pengar, både i form av investering av tid och budgeterade medel. Här är det upp till kommunen att hitta den lösning som bäst passar behov och resurser. Några enkätsvar belyser möjligheten att göra delar av utbildningen internt andra delar i extern regi, antingen som en digital del i ett utbildningspaket, en extern föreläsning, eller en grundläggande utbildning med en intern praktisk övning. Det behöver inte vara antingen eller.

Tydlig kommunikation om syftet med att utbilda i PDV

Det är viktigt att utbildningen tidigt och tydligt beskriver varför vi utbildar i PDV. Det är viktigt både för att kunna ta fram ett gott underlag och för att kunna ge dem som får utbildningen rätt möjlighet att ta till sig informationen. Flera svarande kommuner beskriver att utbildning i PDV både skapar trygghet och rädsla. Frågor om den egna arbetsplatsens eventuella utsatthet ställs och tidigare händelser i livet väcks. Avsikten är ju att skapa medvetenhet och ge förutsättningar att agera på ett bra sätt om en angripare kommer. En del i utbildning i PDV är att kunna hitta riskbeteenden i tid, där behöver hela teamet i skolan samarbeta för att lyckas hitta detta tidigt.

”Det är viktigt att den som utbildar berättar avsikten med utbildningen, många medarbetare tror det beror på att den egna arbetsplatsen har en förhöjd riskbild.”

”I utvärdering av utbildning i PDV ser vi att det skapar en känsla av trygghet och av att ha handlingsberedskap, men även en rädsla för vad som kan hända. Det väcker också känslor om någon varit med om händelser tidigare.”

Följande kommentar handlar om övning i hantering av en säkerhetsapp, denna app kan till exempel användas för att snabbt sprida information om en pågående säkerhetsincident:

”De flesta upplever en känsla av ökad trygghet, men några upplever också en oro när vi pratar om appen eller övar och provar appen i mer skarpt läge.”

Lärdomen är att det är viktigt att berätta syftet med utbildningen för att skapa en känsla av handlingskraft och att vara förberedd om något händer. Det är också viktigt att vara medveten om att utbildning i PDV kan väcka känslor, både hos personer som upplevt tidigare händelser och hos dem som har annan otrygghet. Det är därför viktigt att förbereda organisationen för att kunna ta hand dessa reaktioner om de kommer.

Slutsatser

Det är en stor variation i medlemskommunernas förutsättningar för arbetet med säkerhet i skolor. Variationen är organisatorisk, geografisk och ekonomisk. Det är därför viktigt att arbetet anpassas utifrån de lokala förutsättningarna. Under 2025 har flera lagförändringar som berör våra skolor gjorts. Två förändringar som påverkar området säkerhet i skolor är förändringar i kamerlagen¹⁸ och kapitel 6a¹⁹ i skollagen. Det kan vara utmanande att få ledningen att prioritera säkerhetsarbete och utbildning av medarbetare, när mycket annat också finns på agendan. En större kommun sammanfattar utmaningen så här:

”Alla verksamheter har olika förutsättningar utifrån både geografi, lokaler och medarbetares kompetens. Vårt svar på frågan (”vad kan ni dela med er av”) blir istället att det är av stor vikt att rektor arbetar med sitt säkerhetsarbete och arbetet med inrymning, utrymning på ett löpande systematiskt sätt precis som de arbetar med sitt systematiska brandskyddsarbete och arbetsmiljöfrågor. Detta sker hos oss i samverkan med olika funktioner från förvaltningen som sedan arbetar med huvudmannens systematik i frågorna. ... Utkomsten läggs nu till i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete och blir till reella insatser. Så ett svar är att arbeta systematiskt både på huvudmanna- och verksamhetsnivå.”

Lärdomar från enkätsvaren:

- **Rutiner och utbildning är lika viktiga som tekniska lösningar**
Utan tydliga rutiner och utbildning riskerar systemen att inte användas korrekt eller alls. Övning och medvetenhet är avgörande för att skapa trygghet
- **Tidigt planerad säkerhet ger bäst resultat**
Säkerhetsaspekter bör integreras redan vid ny- och ombyggnation.

¹⁸ [Kamerabevakningslag \(2018:1200\) | Sveriges riksdag](#)

¹⁹ **Skollag (2010:800) SFS nr: 2010:800**, kap 6a [Skollag \(2010:800\) | Sveriges riksdag](#)

- **Minimera antalet system för bättre samordning**
Färre system ger bättre kompatibilitet och enklare utbildning och support.
- **PDV-utbildning bör vara återkommande och inkluderande**
Både personal (rektorer, lärare och annan personal) och elever bör utbildas. Utbildningen bör vara en del av det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM). Flera kommuner lyfter vikten av att öva praktiskt och en del i den praktiska övningen bör vara användning av tekniska system och appar som finns tillgängliga den egna arbetsplatsen.
- **Kommunikation om syftet med utbildning är avgörande**
Tydlig information minskar oro och ökar förståelsen. Utbildning kan väcka känslor – organisationen måste vara beredd att hantera detta.
- **Intern eller extern utbildning – välj efter behov**
Mindre kommuner kan ofta enklare utbilda internt exempelvis med stöd av lokalpolis, medan större kommuner p.g.a. mängden deltagare kan behöva upphandla extern kompetens. Digitala lösningar kan komplettera fysiska utbildningar.

En sista viktig slutsats är att det är den egna kommunens behov som avgör vilken lösning och prioritering som är bäst. Kraft behöver läggas på att göra denna analys och planering. I analysen behöver bland annat fastigheternas utformning, verksamhetens behov och ekonomiska förutsättningar beaktas och ligga till grund för beslut, samtidigt som lagkraven måste uppfyllas.

Hänvisningar

Publikationer

Säkerhet i skolor - Sammanfattning från seminarium FoU-fonden för kommunernas fastighetsfrågor – Kommunfonden ISBN 978-91-8047-288-3

Vägledning – samverkan vid pågående dödligt våld i publik miljö. Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap ISBN 978-91-7383-821-4

Våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan – En vägledning för skolledning och säkerhetsansvariga, Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap ISBN: 978-91-7927-510-5

Plugga tryggt - Handboken för planering av säkra och trygga skolmiljöer. Alazar Ejigu, Maria Haug; ISBN 9789151949093

Hemsidor

<https://www.imy.se/verksamhet/kamerabevakning/nya-kameraregler-fran-den-1-april/>

<https://www.imy.se/verksamhet/kamerabevakning/bedoma-om-kamerabevakning-ar-tillaten/steg-4/>

[Skolattack.se](https://skolattack.se) | [CVE](#) CVE, MSB, Skolverket

[Skolmaterial](#) | [MSB](#)

[Förebygga skolattentat](#) | [MSB](#)

Lagar

Skollag (2010:800) SFS nr: 2010:800, kap 6a [Skollag \(2010:800\)](#) | [Sveriges riksdag](#)

[Kamerabevakningslag \(2018:1200\)](#) | [Sveriges riksdag](#)

Exempelsamling skolors beredskapsarbete - Fokus PDV och säkerhetssystem

Denna rapport presenterar exempel från svenska kommuner om hur skolor arbetar med beredskap för pågående dödligt våld (PDV) och utveckling av trygghets- och säkerhetssystem. Genom enkätundersökningar och fördjupade intervjuer har erfarenheter, utmaningar och lösningar identifierats.

Rapporten ger vägledning kring utformning och användning av säkerhetssystem i skolmiljö, PDV-utbildnings innehåll, målgrupper och periodicitet, samordning mellan teknik, organisation och utbildning samt anpassning till lokala förutsättningar.

Upplysningar om innehållet
Saija Thacker, saija.thacker@skr.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2024

ISBN: 978-91-8047-387-3

Text: Frida Stenqvist Andreasson, Sweco

Produktion: SKR

www.offentligafastigheter.se